

Норми міжнародного права у практиці Конституційного Суду України

М. Гультай

доктор юридичних наук,
суддя Конституційного Суду України,

І. Кияниця

кандидат юридичних наук

Статтю присвячено вивченню застосування норм міжнародного права Конституційним Судом України. Така практика єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні свідчить про те, що міжнародно-правові акти є джерелами конституційного права.

Ключові слова: застосування норм міжнародного права, міжнародні та європейські стандарти, рішення Конституційного Суду України, правові позиції Європейського суду з прав людини, тлумачення, джерело права.

Як національний орган конституційної юрисдикції Конституційний Суд України (далі — Суд) активно застосовує положення міжнародних договорів, ратифікованих Україною, правові позиції Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ), актів і документів міжнародних організацій. Норми міжнародного права використовуються Судом з початку його діяльності, передусім для вдосконалення захисту конституційних прав і свобод людини. Аналіз практики Суду свідчить, що він застосовував такі норми, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція) та правові позиції ЄСПЛ, у 82-х рішеннях, з яких у 42-х вирішувалося питання про конституційність положень законів України, інших нормативних актів, та в 40-ка рішеннях було надано офіційне тлумачення Конституції і законів України.

Варто також зазначити, що Суд застосовує не лише приписи міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а й інші міжнародно-правові акти й документи міжнародних організацій, які мають рекомендаційний характер (*soft law*)¹.

Останнім часом поширилася практика застосування міжнародних та європейських стандартів національними судами і в зарубіжних країнах, про що йдеться у Документі з питань професійної підготовки № 9, підготовленому Управлінням Комісара з прав людини у співпраці з міжнародною асоціацією юристів².

Ця тема висвітлена у працях М. Буроменського, В. Буткевича, В. Денисова, П. Євграфова, В. Кампа, Ю. Кузнецової, М. Мельника, П. Рабіновича, С. Серьогіної, В. Скоморохи, В. Тихого, С. Шевчука та інших українських науковців. В. Батлер,

¹ «М'яке право» — у теорії міжнародного права термін, що позначає рекомендаційні норми міжнародних організацій.

² Права человека при отправлении правосудия : пособие по правам человека для судей, прокуроров и адвокатов / Организация Объединенных Наций. — Нью-Йорк ; Женева, 2003. — С. 28–30.

наприклад, не лише подає розуміння міжнародних стандартів, а й викладає власне бачення їх застосування в Україні¹.

У вітчизняній літературі предметом дослідження є насамперед практика Суду щодо застосування європейських правозахисних норм (Конвенції і правових позицій ЄСПЛ). Загалом виокремлюють три підходи до їх використання у діяльності Суду². Перший полягає в тому, що Суд при обґрунтуванні правової позиції лише згадує про певні європейські та міжнародні стандарти стосовно предмета конституційного спору, але не конкретизує їх. Прикладом є Рішення у справі за конституційним зверненням жителів міста Жовті Води від 25 грудня 1997 року № 9-зп, у якому Суд зазначив, що частина перша статті 55 Конституції України відповідає зобов'язанням України, які виникли, зокрема, у зв'язку з ратифікацією Україною Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Конвенції, що згідно зі статтею 9 Конституції України є частиною національного законодавства України³. Іншим випадком застосування міжнародних та європейських стандартів є Рішення від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001 (справа щодо прописки), у якому Суд зазначив, що допустимість обмеження свободи пересування, вільного вибору місця проживання в межах держави та право вільно залишати територію країни визнається і міжнародним правом, підтвердивши це статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції⁴.

Другий підхід є більш поширеним і полягає в тому, що Суд в обґрунтування свого рішення посилається на конкретні положення міжнародних договорів, Конвенції та інколи наводить перелік найвідоміших справ ЄСПЛ, що мають прецедентний характер і формують уніфіковані позиції з цього питання. Прикладом такого підходу є Рішення у справі про рівність сторін судового процесу від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012, у якому Суд встановив, що рівність та недопустимість дискримінації особи є не тільки конституційними принципами національної правової системи України, а й фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини та громадянина, зокрема у Міжнародному пакті про громадянські

¹ Батлер В. Міжнародні та європейські стандарти: українське застосування // Проблеми застосування міжнародних стандартів у правовій системі України. — К., 2013. — С. 52–53.

² Сergyoga С. Використання практики Європейського суду з прав людини як перспективний напрям оптимізації конституційного судочинства // Вісник Конституційного Суду України. — 2005. — № 6. — С. 42–44; Гультай М. Європейські та міжнародні стандарти з прав людини у практиці Конституційного Суду України // Вісник Конституційного Суду України. — 2013. — № 5. — С. 72–81.

³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 року № 9-зп/1997 // Вісник Конституційного Суду України. — 1998. — № 1. — С. 36.

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту 1 пункту 4 Положення про паспортну службу органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (справа щодо прописки) від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001 // Вісник Конституційного Суду України. — 2001. — № 5. — С. 33.

і політичні права 1966 року (статті 14, 26), Конвенції (стаття 14), Протоколі № 12 до Конвенції (стаття 1), ратифікованих Україною, та у Загальній декларації прав людини 1948 року (статті 1, 2, 7)¹. У таких випадках йдеться про посилання на положення Конвенції та інших міжнародно-правових договорів, що мають надзвичайно абстрактний характер і охоплюють численні випадки (казуси). Особливості змісту положень Конвенції в конкретних випадках визначаються ЄСПЛ при розгляді тих чи інших справ. Тому належну переконливість позиції Суду у світлі європейських стандартів із прав людини здатне забезпечити лише звернення до цих справ та їх контекстний аналіз.

З погляду юридичної техніки, найдосконалішим є третій підхід до застосування європейських правозахисних положень, за якого орган конституційної юрисдикції у своїх актах звертається не тільки до міжнародно-правових норм, положень Конвенції, а й до правових позицій ЄСПЛ, викладених у його рішеннях.

Так, у Рішенні Суду у справі про поширення відомостей від 10 квітня 2003 року № 8-рп/2003 зазначається, що проблеми, пов'язані з особливостями реалізації права громадян на свободу вираження поглядів і критику стосовно дій (бездіяльності) посадових та службових осіб, неодноразово були предметом розгляду ЄСПЛ. Застосовуючи положення статті 10 Конвенції в рішеннях у справах «Нікула проти Фінляндії», «Яновський проти Польщі» та інших, Суд підкреслює, що межі допустимої інформації щодо посадових та службових осіб можуть бути ширшими порівняно з межами такої самої інформації щодо звичайних громадян. Тому якщо посадові чи службові особи діють без правових підстав, то мають бути готовими до критичного реагування з боку суспільства².

У межах цього підходу Суд також використовує практику ЄСПЛ щодо тлумачення положень Конвенції. Як відомо, ЄСПЛ у своїх рішеннях дає тлумачення положень Конвенції³, що містять відповідні права і свободи людини, з метою здійснення покладеного на нього завдання щодо судового контролю за дотриманням Конвенції державами-учасницями.

У Рішенні від 18 січня 2012 року № 1-рп/2012 у справі про ознайомлення обвинуваченого і захисника з матеріалами кримінальної справи Суд звернувся до правової позиції ЄСПЛ: «Як зауважив Європейський суд, підпункт “b” пункту 3 статті 6 Конвенції гарантує обвинуваченому »мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту”, а це означає, що така підготовка охоплює все, що є “необхідним” для підготовки розгляду справи судом». Крім того, можливості, доступні кожному, хто обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушен-

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 // Вісник Конституційного Суду України. — 2012. — № 3. — С. 43.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Сердюка Валерія Анатолійовича про офіційне тлумачення положення частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР (справа про поширення відомостей) від 10 квітня 2003 року № 8-рп/2003 // Вісник Конституційного Суду України. — 2003. — № 2. — С. 29.

³ Шевчук С. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод: практика застосування та принципи тлумачення у контексті сучасного праворозуміння // Практика Європейського суду з прав людини: Рішення. Коментарі. — 1999. — Вип. 2. — С. 221–240.

ня, мають включати ознайомлення — для цілей підготовки свого захисту — з результатами розслідувань, які проводилися протягом усього провадження у справі. Однак питання адекватності часу і можливостей, наданих обвинуваченому, слід вирішувати в контексті обставин кожної конкретної справи (Рішення від 21 жовтня 2010 року у справі «Корнев і Карпенко проти України»). Так, у Рішенні від 18 лютого 2010 року у справі «Гаважук проти України» Європейський суд визнав, що можливість обвинуваченого ознайомитися з матеріалами справи протягом п'яти днів є достатнім часом у цій справі в розумінні підпункту «b» пункту 3 статті 6 Конвенції¹. Як випливає з наведеного рішення, Суд використав тлумачення ЄСПЛ, яке останній надав стосовно підпункту «b» пункту 3 статті 6 Конвенції, що містить право обвинуваченого у скоєнні кримінального злочину на достатній час і можливості для підготовки свого захисту.

У Рішенні від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 Суд також використав правову позицію ЄСПЛ щодо статті 6 Конвенції: «За практикою Європейського суду з прав людини право на виконання судового рішення є складовою права на доступ до суду, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як невід'ємна частина судового розгляду (Рішення у справі «Шмалько проти України» від 20 липня 2004 року)². Тобто ЄСПЛ дав тлумачення положень, що містяться у статті 6 Конвенції щодо права на справедливий судовий розгляд.

Таким чином, у наведених рішеннях Суд використав тлумачення ЄСПЛ положень Конвенції.

У деяких випадках застосування Судом міжнародних та європейських стандартів можна виокремити й четвертий підхід, який полягає у тому, що з метою вирішення правових спорів, з'ясування змісту положень Конституції та законів України Суд здійснює тлумачення загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Так, у Рішенні у справі про смертну кару від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 Суд роз'яснив положення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року: «В частині першій статті 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року (ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року) термін “свавільно” характеризує загальне правило, згідно з яким “право на життя є невід'ємним правом кожної людини.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 47 та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин шостої, сьомої статті 218 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про ознайомлення обвинуваченого і захисника з матеріалами кримінальної справи) від 18 січня 2012 року № 1-рп/2012 // Вісник Конституційного Суду України. — 2012. — № 2. — С. 11.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Шаповалова Олексія Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 20 частини першої статті 106, частини першої статті 111-13 Господарського процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 // Вісник Конституційного Суду України. — 2012. — № 3. — С. 55.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя»¹. Тобто Суд звернувся до тлумачення поняття «свавільно», джерелом якого є конкретне положення міжнародно-правового акта.

Як приклад тлумачення Судом загальноновизнаної, звичаєвої норми міжнародного права можна навести й Рішення у справі про угоди про розподіл продукції від 6 грудня 2001 року № 17-рп/2001, у якому Суд зазначив, що «іmunітет іноземної держави полягає у тому, що вона не підлягає юрисдикції іншої держави. Так, іноземна держава не може бути притягнена до суду іншої держави як відповідач, крім випадків безпосередньо наданої на це згоди (відмови від іmunітету)»². У цьому Рішенні Суд здійснив тлумачення норми міжнародного звичаю щодо юрисдикційних іmunітетів держав та відмови від них. Отже, у разі якщо правовідносини, які є об'єктом розгляду в конституційному провадженні, стосуються не лише внутрішньодержавного, а й засновані на міжнародно-правовому регулюванні, Суд вдається до тлумачення загальноновизнаних, звичаєвих норм міжнародного права.

Нагадаємо, що звичаєві норми щодо державних юрисдикційних іmunітетів та відмови від них кодифіковано шляхом прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Конвенції про юрисдикційні іmunітети держав та їх власності, схваленої Резолюцією від 2 лютого 2004 року³. Відзначимо, що до цього часу Україна не ратифікувала зазначену конвенцію.

Саме тому при розгляді справ, пов'язаних із захистом прав і свобод людини, щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативних актів Суд використовує тлумачення норм міжнародного права для з'ясування значення й змісту окремих нормативних приписів.

Іншими прикладами тлумачення Судом норм міжнародного права є нещодавно прийняті ним рішення від 14 березня 2014 року та від 20 березня 2014 року. Так, у Рішенні у справі про проведення місцевого референдуму в Автономній Республіці Крим від 14 березня 2014 року № 2-рп/2014 Суд, проаналізувавши положення Конституції України, дійшов висновку про неконституційність Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про проведення загальнокримського референдуму» від 6 березня 2014 року. Суд констатував, що ця «постанова також суперечить основоположним принципам суверенності та територіальної цілісності держави, закладеним у міжнародно-правових актах, зокрема принципу взаємної поваги до суверенної рівності кожної держави, що включає політичну незалежність, можливість зміни кордонів відповідно до міжнародного

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) від 29 грудня 1999 року № 11-рп/1999 // Вісник Конституційного Суду України. — 2000. — № 1. — С. 18.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 5, частини третьої статті 6, статті 32 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» (справа про угоди про розподіл продукції) від 6 грудня 2001 року № 17-рп/2001 // Вісник Конституційного Суду України. — 2001. — № 6. — С. 19.

³ Резолюція 59/38 Генеральної Асамблеї ООН від 2 лютого 2004 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/state_immunities.shtml.

права мирним шляхом і за домовленістю. Внаслідок дії зазначених принципів держави-учасниці повинні утримуватися від порушення територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави шляхом застосування сили чи погрози силою або в інший спосіб, несумісний із цілями Організації Об'єднаних Націй, а також від дій, що спрямовані проти територіальної цілісності чи єдності будь-якої держави-учасниці (Статут Організації Об'єднаних Націй, Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року, Рамкова конвенція про захист національних меншин 1995 року)¹. У цій правовій позиції Суд не лише послався на важливі міжнародно-правові акти, а й надав своє тлумачення загальноновизнаному принципу суверенності і територіальної цілісності держави. Загальні принципи міжнародного права (норми *jus cogens*) мають імперативний характер, становлять правову основу системи сучасного права.

У Рішенні від 20 березня 2014 року № 3-рп/2014, вирішуючи питання про відповідність Конституції України Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про Декларацію про незалежність Автономної Республіки Крим і міста Севастополя» від 11 березня 2014 року, Суд дійшов висновку, що згідно із загальноновизнаними принципами і нормами міжнародного права народи мають право на самовизначення, яке не повинне тлумачитися як таке, що санкціонує або заохочує будь-які дії, які порушують чи підривають (повністю або частково) територіальну цілісність або політичну єдність суверенних і незалежних держав, які дотримуються принципу рівноправ'я та самовизначення народів і внаслідок цього мають уряди, які представляють інтереси всього народу на їх території без будь-яких відмінностей (Статут Організації Об'єднаних Націй, Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, від 24 жовтня 1970 року, Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року)². У наведеній правовій позиції Суд виклав власне розуміння, тобто інтерпретував принцип рівноправ'я і самовизначення народів, який, на його думку, виключає «будь-які дії, що порушують або підривають (повністю або частково) територіальну цілісність або політичну єдність суверенних і незалежних держав». Далі Суд цілком обґрунтовано зробив висновок, що тільки законні уряди незалежних держав мають право представляти інтереси усього народу на їх території. Такі висновки не лише відповідають Конституції України, а й міжнародному праву, зокрема Статуту ООН. Саме тому, не будучи окремим народом (нацією) в сенсі

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями виконуючого обов'язки Президента України, Голови Верховної Ради України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про проведення загальнокримського референдуму» (справа про проведення місцевого референдуму в Автономній Республіці Крим) від 14 березня 2014 року № 2-рп/2014 // Вісник Конституційного Суду України. — 2014. — № 2. — С. 25–26.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням виконуючого обов'язки Президента України, Голови Верховної Ради України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про Декларацію про незалежність Автономної Республіки Крим і міста Севастополя» від 20 березня 2014 року № 3-рп/2014 // Вісник Конституційного Суду України. — 2014. — № 2. — С. 41–42.

преамбули Конституції України («здійснення українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення»), пункту 2 статті 1 Статуту ООН (принцип рівноправ'я і самовизначення народів), населення Автономної Республіки Крим не має юридичного права на самовизначення, створення своєї держави, уряду і самостійне вирішення інших питань державного значення.

У цьому Рішенні Суд визнав неправомірність дій Верховної Ради Автономної Республіки Крим і юридичну нікчемність прийнятої нею Декларації про незалежність Автономної Республіки Крим і міста Севастополя з позиції міжнародного права, підтвердив територіальну цілісність України як єдиної, суверенної держави, непорушність її кордонів, принципів державного устрою, закріплених у статтях 1, 2 Конституції України.

Рішеннями від 14 березня 2014 року № 2-рп/2014 та від 20 березня 2014 року № 3-рп/2014 Суд не лише забезпечив верховенство Конституції України як Основного Закону держави, що має найвищу юридичну силу на всій її території, а й заклав правову базу вирішення питань про державний суверенітет і територіальну цілісність України, статус Автономної Республіки Крим як складової частини України в майбутньому. Водночас цими рішеннями Суд підтвердив відданість України основним цілям і принципам Статуту ООН, ідеалам миру і безпеки, вирішенню спірних питань виключно мирними, правовими засобами, що відповідає принципам правової, демократичної держави (стаття 1 Конституції України).

Як можна переконатися, залежно від суті і складності питань, що вирішуються Судом, він може вдаватися до тлумачення міжнародно-правових норм і навіть загальновизнаних принципів міжнародного права. Це дозволяє Суду приймати рішення не лише відповідно до Конституції України, а й із урахуванням міжнародного права, що підтверджує правильність прийнятих ним рішень і вироблених правових позицій та засвідчує узгодженість правової системи України з міжнародним правом¹.

Тлумачення права розглядається складовою частиною процесу застосування правових норм органами державної влади². Отже, якщо Суд застосовує норми міжнародного права для вирішення питань конституційного провадження, то цілком обґрунтованим є їх тлумачення. При цьому воно не є офіційним, оскільки відповідно до конституційних повноважень Суд дає офіційне тлумачення лише положень Конституції та законів України (стаття 150 Конституції України).

Правозастосовна практика Суду щодо норм міжнародного права, Конвенції та правових позицій ЄСПЛ у сфері прав людини сприяє забезпеченню принципу верховенства права і Конституції України як Основного Закону держави. І якщо застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ охоплює сферу захисту прав і свобод людини, то застосування норм міжнародного права включає не лише статус особи в державі, а й інші аспекти соціального життя: інвестиційну діяльність і оподаткування іноземних підприємств, відмову держави від судового імунітету, державний суверенітет, територіальну цілісність тощо.

¹ Про теорію узгодження міжнародного та національного права див.: Буткевич В. Г. Соотношение внутригосударственного и международного права. — Киев : Вища школа, 1981. — 311 с.

² Недбайло П. Е. Применение советских правовых норм. — М. : Юрид. лит-ра, 1960. — С. 325.

Норми міжнародного права, прийняті міжнародними організаціями і визнані більшістю держав світу, мають універсальний характер. Тому цілком обґрунтовано, що у вирішенні питань конституційної юрисдикції норми міжнародного права виступають додатковими правовими аргументами, які використовує Суд. Він таким чином посилює авторитет своїх рішень і правових позицій. Застосування Судом положень міжнародних договорів, зокрема і міжнародно-правових актів, документів міжнародних організацій, Конвенції і правових позицій ЄСПЛ свідчить про те, що вони є додатковими, легальними й авторитетними джерелами конституційного права, які він використовує для вирішення завдань, що стоять перед ним як перед єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні.

Звернення Суду до норм міжнародного права за допомогою посилання і тлумачення здійснюється з метою посилення правової мотивації своїх рішень, що відповідають основному сенсу принципів і норм, закладених у Конституції України.

Отже, можна дійти висновку, що застосування Судом норм Конвенції, правових позицій ЄСПЛ та інших актів є важливим чинником впливу міжнародного права на конституційне правосуддя та розвиток правової системи України, що сприяє розвитку державного устрою на демократичних, соціальних і правових засадах. За предметом правового регулювання цей вплив охоплює сферу захисту прав і свобод людини, державний суверенітет, територіальну цілісність і єдність держави, правосуддя, боротьбу з корупцією, економічні взаємовідносини, питання місцевого самоврядування тощо.

Міжнародно-правові акти, рішення ЄСПЛ є важливими джерелами права України, а прийняття Судом своїх рішень відповідно до них сприяє формуванню принципів демократичної та правової держави. При цьому підвищується роль і авторитет самого міжнародного права, Конвенції і рішень ЄСПЛ. Застосовуючи міжнародне право у своїй практиці, Суд націлює національні суди на застосування норм законодавства України в системному зв'язку з міжнародним правом. Водночас це демонструє відкритість правової системи України, сприяє її інтеграції в європейський правовий простір.

Гультай М., Кияница И. Нормы международного права в практике Конституционного Суда Украины. *Статья посвящена изучению применения норм международного права Конституционным Судом Украины. Подобная практика единственного органа конституционной юрисдикции в Украине свидетельствует о том, что международно-правовые акты являются источниками конституционного права.*

Ключевые слова: *применение норм международного права, международные и европейские стандарты, решения Конституционного Суда Украины, правовые позиции Европейского суда по правам человека, толкование, источник права.*

Hultai M., Kyianytsia I. International law provisions in the jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine. *The article is devoted to the research of application of the provisions of international law by the Constitutional Court of Ukraine. Jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine on applying the provisions of international law suggests that the international legal acts are the sources of law of the constitutional jurisdiction.*

Key words: *application of the provisions of international law, international and European standards, decisions of the Constitutional Court of Ukraine, legal positions of the European Court of Human Rights, interpretation, source of law.*